

**Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2021

MATYÁŠOVÁ ELIŠKA

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

**PŮSOBENÍ PEDAGOGA
V ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ
ŠKOLE**

Eliška Matyášová

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Působení pedagoga v základní umělecké škole vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum:

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Jitce Plischke, Ph.D., za vstřícný přístup, její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat informantům, za jejich ochotu, čas a cenné informace, jež mi poskytli při rozhovorech.

Obsah

ÚVOD	5
A. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. PEDAGOG V ZUŠ	7
1.1. VYMEZENÍ PEDAGOGA	7
1.2. KOMPETENCE PEDAGOGA	8
1.3. KVALIFIKACE UČITELE V ZUŠ	8
2. ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA.....	10
2.1. DEFINICE ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY.....	10
2.2. LEGISLATIVA.....	10
2.3. KURIKULUM V ZUŠ.....	12
2.4. HISTORIE ZUŠ.....	13
2.5. ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY V SOUČASNOSTI.....	14
3. SOUČASNÉ POZNÁNÍ	15
B. PRAKTICKÁ ČÁST	17
4. METODOLOGIE VÝZKUMU.....	17
4.1. VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE VÝZKUMU.....	17
4.2. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	18
4.3. VÝZKUMNÉ PŘEDPOKLADY	18
4.4. VÝZKUMNÁ METODA A METODY SBĚRU DAT	19
4.5. VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	19
4.6. VÝBĚR VÝZKUMNÉHO SOUBORU	23
4.7. POPIS VÝZKUMNÉHO SOUBOTU	24
5. VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE	26
5.1. TECHNIKA ZAKOTVENÉ TEORIE	26
5.2. DISKUZE.....	40
ZÁVĚR.....	41
ZDROJE	42
SEZNAM ZKRATEK.....	44
SEZNAM PŘÍLOH	45
1. PŘÍLOHA: STRUKTURA ZUŠ.....	46
2. PŘÍLOHA: SEZNAM ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ S PODOBNOU PROBLEMATIKOU.....	47
3. PŘÍLOHA: UKÁZKOVÝ ROZHOVOR S "A"	49

ÚVOD

Základní umělecké školy se stále těší velké oblibě, a to takové, že musí často nové žáky odmítat, protože není dostatek míst. Takto populární instituce, a přesto o ní tak málo víme. Neexistuje mnoho literatury, která by se ZUŠ zabývala. Proto jsem se rozhodla napsat práci, která se komplexně zabývá působením pedagoga v základních uměleckých školách. Snažila jsem se vytvořit celistvou práci, která bude zahrnovat jak historii, tak i současnost této profese a základních uměleckých škol. Práce nabízí nový, komplexní pohled a přehled o povolání pedagoga v ZUŠ. Analyzuje náplň jeho práce a odpovídá na otázky, které se týkají pedagogova působení v základní umělecké škole.

Hlavním cílem práce je tedy **analyzovat a komplexně popsat působení pedagoga v základní umělecké škole**. Dílčí cíle jsou: Zjistit jaké je vzdělání pedagogů působících v praxi ZUŠ, zjistit, jak probíhá příprava a realizace výuky v ZUŠ, analyzovat průběh výuky a porovnat jej u jednotlivých pedagogů, formulovat hlavní motivy jednotlivých pedagogů při vzdělávání dětí a analyzovat je, porovnat harmonogramy v hodinách jednotlivých pedagogů, analyzovat způsoby hodnocení dětí, objasnit povinnosti plynoucí z profese pedagoga v ZUŠ, popsat názor pedagogů na pohled veřejnosti na jejich povolání a zjistit specifika výuky v době karanténních opatření během onemocnění Covid-19.

První teoretická část byla tvořena po načerpání informací analýzou poznání od různých autorů do ucelených celků. Dedukovala jsem a hodnotila jednotlivé definice i informace a zamýšlela se nad tím, které definice jsou vhodnější.

V druhé části práce jsem na základě hlavního cíle a jeho dílčích cílů stanovila výzkumné otázky, z výzkumných otázek jsem vytvořila výzkumný nástroj. Jako výzkumný nástroj jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor. Tento rozhovor jsem poté absolvovala s 8 informanty, jejich odpovědi jsem si pečlivě zapsala do předem připraveného záznamového archu. Poté jsem informace analyzovala a zpracovala.

Když jsem byla malá, chodila jsem do dvou základních uměleckých škol, a to na obor taneční a dva hudební – klavír a kytara. Domnívám se, že v mém volném

čase se navštěvování ZUŠ promítalo poměrně dost, musela jsem totiž téměř každý den cvičit na nástroj, chystat se na besídky, postupové zkoušky či na soutěže. Moje sestra je učitelkou v ZUŠ Choceň, kde vyučuje tanec. Vždy mě její práce zajímala, chodila jsem se dívat na její hodiny a všechna vystoupení. Jako vychovatelka se zabývám volným časem dětí, do kterého se právě navštěvování ZUŠ podstatně promítá. Toto téma je ale tak málo popsané a prozkoumané, že mě zlávalo napsat práci, která se tímto tématem bude zabývat. Práce Pedagogů v ZUŠ je, dle mého názoru, velmi zajímavá a inspirující. Ráda bych se při zpracování této práce dozvěděla nové informace a práci je zprostředkovala i ostatním.

Přála bych si, aby tato práce byla inspirací a edukací pro Vychovatele, aby lépe rozuměli působení pedagoga v ZUŠ a všemu co tato práce obnáší pro Pedagoga v ZUŠ, tedy jakým způsobem ve škole působí.

A. TEORETICKÁ ČÁST

Abychom správně porozuměli obsahu práce vymežíme si nyní několik základních pojmů, které budou v práci používány.

1. PEDAGOG V ZUŠ

V této podkapitole se snažím najít definici pedagoga, zabývám se kvalifikací pedagoga v ZUŠ a jeho kompetencemi.

1.1. VYMEZENÍ PEDAGOGA

Podíváme-li se do encyklopedie pro pedagogy – tedy do Pedagogického slovníku od pana Průchy, zjistíme že termín pedagog má 2 významy. „*A to zaprvé jako učitel v různých typech škol neboli pedagogický pracovník a za druhé je to teoretický pracovník, který je odborníkem v pedagogické vědě a výzkumu.*“ (Pedagogický slovník, 2013, s.188) V této práci se budeme zabývat první variantou, tedy učitelem neboli pedagogickým pracovníkem.

Kdo je to ale pedagogický pracovník? Zákon 563/2004 „o pedagogických pracovnících“ vymezuje učitele v základní umělecké škole jako pedagogického pracovníka. Podle tohoto zákona je pedagogický pracovník ten „*kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu, je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy nebo zaměstnancem státu nebo ředitelem školy.*“

Je nějaký rozdíl mezi Pedagogem a učitelem? Podle Průchy (Pedagogický slovník, 2013, s. 326) je učitel „*Obecně osoba podněcující a řídící učení jiných osob, vzdělavatel. Jeden z hlavních aktérů vzdělávacího procesu, profesně kvalifikovaný pedagogický pracovník, vykonávající učitelské povolání.*“ Dalo by se tedy říct, že pedagog je nadřazený pojem učitele a učitel je spíše specifický pedagog, který je v pracovní pozici učitele, jenž vyučuje ve škole – v našem případě v Základní umělecké škole.

1.2. KOMPETENCE PEDAGOGA

Co si můžeme představit pod pojmem kompetence? Průcha (Pedagogický slovník, 2013, s. 130) je definuje jako: „*soubor vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro výkon učitelské profese. Vztahují se k profesní obsahové a osobnostní složce standartu učitelství. Patří k nim kompetence pedagogické a didaktické, oborově předmětové, diagnostické a informační, sociální, psychosociální a komunikační, manažerské a normativní, profesně a osobnostně kultivující.*“

Pro výkon činnosti pedagogického pracovníka je nutné splňovat požadavky a předpoklady stanovené zákonem 563/2004. „o pedagogických pracovnících“. Předpoklady pro výkon funkce pedagogického pracovníka jsou podle zákona 561/2004:

- Plná způsobilost k právním úkonům
- Odborná kvalifikace
- Trestní bezúhonnost
- Zdravotní způsobilost
- Prokázaná znalost českého jazyka

1.3. KVALIFIKACE UČITELE V ZUŠ

Učitel v základní umělecké škole musí mít podle zákona 563/2004 „o pedagogických pracovnících“ v §10 odbornou kvalifikaci, té lze dosáhnout hned několika způsoby a to:

1. vysokoškolským vzděláním v oboru, které odpovídá vyučovanému uměleckému předmětu, a vysokoškolským pedagogickým vzděláním;
2. vysokoškolským magisterským vzděláním v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů základní umělecké školy;
3. vyšším odborným vzděláním získaným ukončením osmiletého nebo šestiletého vzdělávacího programu oboru vzdělání konzervatoře, který odpovídá vyučovanému uměleckému předmětu;
4. vyšším odborným vzděláním, které odpovídá charakteru vyučovaného uměleckého předmětu, a VŠ pedagogickým vzděláním;

5. středním vzděláním s maturitní zkouškou získaný na konzervatoři a vysokoškolským pedagogickým bakalářským vzděláním;
6. středním vzděláním s maturitní zkouškou v oboru vzdělání, které odpovídá charakteru vyučovaného uměleckého předmětu, a vysokoškolským bakalářským pedagogickým vzděláním;
7. Ředitel základní umělecké školy, má možnost v odůvodněných případech rozhodnout, že upouští od předpokladu splnění odborné kvalifikace u učitele uměleckého předmětu, který vykonává umělecko-pedagogickou činnost, pokud je nebo byl výkonným umělcem.

Učitelem v ZUŠ tedy zdaleka nemůže být každý. Je vyžadováno, aby učitel měl jak odborné znalosti, týkající se jeho vyučovaného uměleckého předmětu, tak i odborné pedagogické vzdělání.

2. ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA

V této podkapitole uvádím definici základní umělecké školy, dále se zabývám legislativou, kterou se ZUŠ řídí, následně nahlédneme i krátce do historie ZUŠ, na její organizační strukturu i současnou situaci ZUŠ v České republice,

2.1. DEFINICE ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY

Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 380) vymezuje základní uměleckou školu jako: „*Školské zařízení, které poskytuje základy vzdělávání v hudebních, tanečních, výtvarných a literárně dramatických oborech a připravuje pro studium v konzervatoři a ve středních školách uměleckého zaměření. Organizuje studium převážně pro žáky základní školy a středních škol; může též organizovat umělecké vzdělávání pro dospělé*“, zatímco v preambuli Rámcového vzdělávacího programu pro základní umělecké vzdělávání uvádí, že: „*Základní umělecké školy umožňují podchytit a vzdělávat většinu mimořádně nadaných jedinců a odborně je připravit na profesionální uměleckou činnost, popřípadě na studium ve středních a vysokých školách uměleckého, nebo pedagogického zaměření a na studium na konzervatořích*“ (Bořek, 2010, str.8). Obě definice se shodují v tom, že cílem ZUŠ je připravit žáky na profesionální či neprofesionální uměleckou činnost, či další umělecky zaměřené studium.

2.2. LEGISLATIVA

Základní umělecké vzdělávání se řídí vyhláškou 71 ze dne 9. února 2005 o základním uměleckém vzdělávání. V této podkapitole se zaměřím na nejdůležitější a nejzajímavější informace, které vyplývají ze zákona 561/2004 Sb. a vyhlášky 71/2005 Sb.

První paragraf legislativy se zabývá organizací základního uměleckého vzdělávání. Dle zákona je v ZUŠ možné zřizovat obor hudební, taneční, výtvarný a literárně-dramatický. Kromě základního uměleckého vzdělávání může ZUŠ zřizovat i tzv. „přípravky“ tedy přípravné ročníky pro základní studium I. stupně, které mohou mít maximálně 2 ročníky. Studium v ZUŠ se dělí na 2 stupně:

1. I. Stupeň, který má 4 až 7 ročníků a přijímá žáky od 7 let věku
2. II. Stupeň, který má 3 nebo 4 ročníky a přijímá žáky od 14 let věku

Počet ročníků v jednotlivých stupních se liší podle studovaného oboru a ZUŠ, přesně jsou definovány v RVP pro základní umělecké vzdělávání. ZUŠ mohou poskytovat také studium pro dospělé, to má nejvýše 4 ročníky a je individuálně tvořené podle schopností a znalostí dospělého žáka. Výuka je v ZUŠ organizována ve formě individuální, skupinové a kolektivní. Počet žáků a charakter skupinové a kolektivní výuky si stanovuje RVP. Škola má možnost v souladu s ŠVP organizovat koncerty, výstavy a vystoupení, výjezdy do zahraničí a další akce, které souvisí s výchovně vzdělávací činností.

Ve druhém paragrafu legislativy se dočteme o přijímání uchazečů ke vzdělávání. Do přípravek jsou přijímáni žáci, kteří prokážou, že mají vhodné předpoklady ke vzdělávání. Do základního studia I. a II. stupně a studia pro dospělé jsou přijímáni žáci, po úspěšném vykonání talentové zkoušky a doporučení přijímací komise. Talentová zkouška může být prominuta, pokud žák úspěšně ukončil studium předcházejícího stupně. Ke studiu mohou být ve výjimečných případech přijati mimořádně nadaní žáci, kteří ještě nedosáhli požadované věku.

Další paragraf definuje, jakým způsobem probíhá hodnocení výsledků vzdělávání žáka v ZUŠ. Hodnocení na vysvědčení může být vyjádřeno jak klasifikací, tak slovně či kombinací obou způsobů. O způsobu hodnocení rozhoduje ředitel školy. U hodnocení žáka se SVP se přihlíží k doporučení od školského poradenského zařízení. Slovní hodnocení na vysvědčení je konkrétním slovním vyjádřením dosažené vzdělávací úrovně žáka ve vztahu k cílům vzdělávání stanoveným RVP, k vlastním možnostem, přístupu žáka ke vzdělávání a jeho věku.

Čtvrtý paragraf nám prozrazuje, jak může žák postoupit do dalšího ročníku, neboj jej opakovat. Postoupit do dalšího ročníku je možné tak, že žáci na konci pololetí prospějí a úspěšně vykonají postupovou zkoušku. Výjimkou jsou mimořádně nadaní žáci, mohou být přeřazeni do některého z vyšších ročníků bez absolvování předchozího ročníku či ročníků, a to po úspěšném vykonání postupových zkoušek ze všech povinných předmětů. Žákovi, který nebyl na konci druhého pololetí hodnocen, lze v odůvodněných případech umožnit opakování ročníku.

Pokud žák na konci ročníku neprospěje, nebo neúspěšně vykoná postupovou zkoušku, čeká jej opravná zkouška. Tou se zabývá pátý paragraf. Z hlavního

předmětu opravnou zkoušku nelze konat, žák musí tedy v takovém případě opakovat ročník.

Šestý paragraf upravuje komisionální zkoušky. Konají se při postupových a při závěrečných zkouškách na konci studia I. a II. stupně, či studia pro dospělé, při zkouškách z hlavního předmětu studia, anebo při přeřazení mimořádně nadaného žáka, do některého vyššího ročníku, bez absolvování předcházejícího ročníku a při opravných zkouškách. Zkušební komise je přitom alespoň tříčlenná a skládá se z odborníků příslušného předmětu či oboru. Členy komise určuje ředitel školy. Jejím předsedou je většinou ředitel školy, popřípadě jím pověřený učitel. O hodnocení zkoušky rozhoduje společně celá komise a to hlasováním, při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedy.

V sedmém paragrafu definuje zákon, jakým způsobem se ukončuje vzdělávání v ZUŠ. Vzdělání v ZUŠ se tedy ukončuje vykonáním závěrečné zkoušky. Závěrečná zkouška může mít formu absolventského vystoupení či vystavení výtvarných prací na výstavě.

2.3.KURIKULUM V ZUŠ

Kurikulární dokumenty pro ZUŠ jsou tvořeny na státní a školní úrovni. Na státní úrovni je to Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy – RVP. RVP určuje rámce pro jednotlivé obory vzdělávání, které jsou pro všechny závazné. Ve školní úrovni jsou to školní vzdělávací programy – ŠVP, které si každá škola vypracovává samostatně na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní umělecké vzdělávání – RVP ZUV. (Bořek, 2010, str.9)

RVP ZUV je založen na pěti principech, které vycházejí z nové strategie vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v ČR. Prvním principem je: „*liberalizace vzdělávacího procesu a podpory vzdělávací autonomie na školách*“, druhým je: „*profesní odpovědnost učitelů a zavádění nových forem a metod výuky*“, třetím je: „*zdůraznění směřování žáka k osvojování si klíčových kompetencí*“, předposledním čtvrtým je: „*princip rovného přístupu k uměleckému vzdělávání v ZUŠ*“, a pátým posledním je: „*udržování a rozvíjení kulturních tradic*“ (Bořek, 2010, str. 10).

Posláním základního uměleckého vzdělávání je zejména, kromě poskytnutí znalostí o základech uměleckého vzdělávání v jednotlivých oborech, vypěstovat u žáků potřebné vlastnosti a žádoucí životní postoje, a to prostřednictvím jejich vlastní tvorby a kontaktu s uměním.

RVP ZUV také definuje klíčové kompetence pro základní umělecké vzdělávání. Tyto kompetence jsou cílené do tří oblastí. První oblastí je kompetence k umělecké komunikaci, která u žáka zahrnuje vědomosti a dovednosti, díky kterým dokáže samostatně vybírat a používat prostředky uměleckého vyjádření. Druhá oblast kompetence je osobnostně sociální, je zaměřená na to, aby žák disponoval pracovními návyky, které se utvořily díky soustavné umělecké činnosti, a které formují jeho morální a volní vlastnosti a hodnotovou orientaci

Cíle pro základní umělecké vzdělávání jsou: *„utváření a rozvíjet klíčové kompetence žáků, kultivovat tím jejich osobnost po stránce umělecké a motivovat je k celoživotnímu učení. Poskytnout žákům základy vzdělání ve zvoleném uměleckém oboru s ohledem na jejich potřeby a možnosti. Připravit žáky po odborné stránce pro další umělecké vzdělávání. Motivovat žáky k učení a spolupráci vytvořením příznivého sociálního, emocionálního a pracovního klimatu“*(Bořek, 2010, str.13). Jak můžeme vidět, cíle jsou opravdu komplexně propracované a zabývají se nejen získáním určitých vlastností a dovedností, ale myslí i na pozitivní rozvoj jejich osobnosti a podporuje spolupráci mezi dětmi.

RVP ZUV je dokument, který postupem času procházel, prochází a bude procházet úpravami tak, aby reagoval na měnící se potřeby žáků, učitelů i společnosti.

2.4. HISTORIE ZUŠ

Umění a hudba provází člověka již od pradávna. Jak se uvádí v Preambuli rámcového vzdělávacího programu pro základní umělecké vzdělávání (Bořek, 2010, str. 8), umělecké vzdělávání se do dnešní podoby institucionalizovaného školského systému formovalo již od 17. století. V začátcích mělo podobu pouze hudebního vzdělávání. V 18. století začaly vznikat městské hudební školy, které se v 19. století vyvinuly do podoby organizovaného hudebního vzdělávání. Za dob první republiky se počet hudebních škol stále zvětšoval. Tehdy na ně začal poprvé dohlížet i odborný kontrolní orgán, kterým byla školní inspekce. Jednotný typ hudebních škol byl

zaveden v období po druhé světové válce. V 60. letech 20. století se tento typ škol transformoval na takzvané lidové školy umění. V lidových školách umění začaly postupem času vznikat další obory, a to taneční, výtvarné a literárně-dramatické. Během normalizace byly tzv. lidušky zařazeny mezi školská zařízení a tím poklesl i jejich význam. Díky novelizaci školského zákona po roce 1989 se liduškám vrátil jejich původní statut a dal jim i nový, již dnešní název „Základní umělecké školy“.

2.5.ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY V SOUČASNOSTI

Podle Průchy (2013, s.380) v České republice působí celkem 482 základních uměleckých škol s více než 230 000 žáky.

Z naší země pochází mnoho světově uznávaných umělců a dalších kvalitních profesionálů, z nichž většina získala své umělecké vzdělání právě v základních uměleckých školách. ZUŠ v České republice tvoří rozsáhlou a dobře propracovanou i provázanou síť, která nemá dnes v Evropě ani ve zbytku světa obdoby (Bořek, 2010, str.8).

V současné době lze v organizační struktuře ZUŠ vysledovat tyto funkce.

1. ředitel školy
2. zástupce ředitele (jedná-li se o větší ZUŠ)
3. vedoucí hudebního, výtvarného, tanečního, literárně-dramatického oddělení
4. vedoucí případných odloučených pracovišť (poboček školy v jiném místě)
5. nepedagogičtí pracovníci: ekonomický úsek, účetní, hospodářka
6. nepedagogičtí pracovníci: školníci, uklízečky

V ZUŠ nemusí být zdaleka zastoupeny všechny uvedené funkce. Počet pracovníků záleží na velikosti ZUŠ. Zpravidla platí že, čím větší škola, tím více potřebuje pracovníků. Příkladné schéma ZUŠ je k nahlédnutí v příloze 1.

3. SOUČASNÉ POZNÁNÍ

Při hledání podkladů, jsem došla k závěru, že téma není moc popsané. Nenašla jsem knihu, která by se přímo zabývala ZUŠ nebo Pedagogem v ZUŠ. Závěrečných prací, které se nějakým způsobem zabývají problematikou v ZUŠ už bylo napsáno mnoho, ale většinou jsou dost specifické. Žádná práce, která by se zabývala působením pedagoga v ZUŠ jako takovým jsem nenašla. Hlavní berličkou mi při práci byli v teoretické části zákony, vyhlášky a pedagogický slovník (Průcha, 2013). V praktické části jsem využila zejména poznatky z knihy Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách (ŠVARŤÍČEK, 2014). Při práci jsem se inspirovala i závěrečnými pracemi s podobným zaměřením. Viz příloha 2

Zákony a vyhlášky, ze kterých jsem vycházela především:

1. Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
2. Vyhláška č. 71/2005 Sb.: Vyhláška o základním uměleckém vzdělávání.
3. Zákon č. 563/2004 Sb.: Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Většina prací s podobným zaměřením, se zabývá popisem zuš, nebo nějakým specifickým jevem v ZUŠ. Působením pedagoga jako takového na ZUŠ se ale nikdo ještě nezabýval.

Beyblová napsala v roce 2008 práci s názvem: Subjektivní odpovědnost učitele oboru základní umělecké školy za úspěšnost svých žáků. V práci se zaměřila na učitele v ZUŠ, provedla s nimi rozhovory a pomocí kvalitativního rozboru zjistila, že *„učitelé cítili svou odpovědnost za úkony, vytvářející žákovi podmínky pro splnění kurikulárních cílů jako např. přípravu na hodinu, zprostředkování zájmu o hudbu, motivování žáka. Avšak z výpovědí učitelů vyplynulo, že jejich pocit odpovědnosti za skutečné výsledky je nižší, protože na nich se podílí mnoho faktorů, o kterých se učitelé domnívají, že nemohou ovlivnit. Mezi nimi dominovalo rodinné prostředí jako podpora a zájem rodiny, dále pak množství času stráveného přípravou na hodinu, nadání žáka.“* (Beyblová,2008) Její zjištění je zajímavé, ale o práci pedagoga v ZUŠ to mnohé nevypovídá.

Další zajímavá podobná práce vznikla v roce 2016, napsala ji Harrmanová a zabývala se v ní mezioborovou spoluprací na základních uměleckých školách. Její „*práce přináší nové poznatky o mezioborové spolupráci na ZUŠ a zaplňuje tak chybějící téma v rámci českého školství*“ (Harrmanová,2016). V práci se zabývá spíše organizačními formami výuky a jejich propojením mezi obory, práci pedagoga v ZUŠ ale tato práce taktéž opomíjí.

Skvělou disertační práci, která se dokonce i zabývá profesí pedagoga v ZUŠ, napsala Jurčíková v roce 2018, zabývala se otázkami motivace k profesi učitele hudebního oboru základních uměleckých škol. „*Z výsledků výzkumu tedy vyplývá, že ačkoli studenti vstupují na konzervatoř se snem o profesionálním hudebním působení, postupně se s realitou pracovních možností v hudebním oboru sžijí, a ti, kteří se stanou učiteli ZUŠ, jsou většinou ve svém povolání spokojeni. Kromě jiných předností je pro ně na této profesi krásné jistě především to, že jsou v každodenním kontaktu s hudbou, kterou si již v dětství vybrali za svého životního průvodce.*“ (Jurčíková, 2018)

V odborných pedagogických časopisech jako E-pedagogium, Studia paedagogica, Orbis scholae, Komenský se mi nepodařilo dohledat žádný článek, který by se zabýval mnou zkoumanou problematikou.

B. PRAKTICKÁ ČÁST

4. METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části byl definován pedagog v ZUŠ, jeho kompetence a potřebná kvalifikace, také samotný pojem ZUŠ a její vymezení, legislativa, kurikulum, historie ale i současnost. V praktické části zkoumám, jaké je působení pedagoga v praxi. Zajímám se nejprve o osobnost pedagoga, poté se zaměřuji na to, jakým způsobem probíhá výuka, a to včetně její přípravy a hodnocení. Zjišťuji, jaké má pedagog povinnosti jako zaměstnanec a jak on vnímá svou profesi a poslání uměleckého vzdělávání. Také jsem se krátce zaměřila na problematiku vzdělávání v době karanténních opatření, která se učitelů v ZUŠ ještě nedávno silně dotýkala. Za pomoci polostrukturovaných rozhovorů předkládám zkušenosti pedagogů z různých oborů ZUŠ, analyzuji jejich výpovědi a nalézám nové odpovědi na dosud nezodpovězené otázky.

4.1. VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE VÝZKUMU

V dnešním rychle měnícím se světě často skepticky nahlížíme na nové poznatky, instituce i názory, hledáme si o nich nepřehrné množství informací a leckdy se stáváme téměř odborníky na danou problematiku. Zajímavé je, že věci, které známe od nepaměti, takovéto sondáži nepodrobujeme. Právě ZUŠ jsou institucemi, které zná téměř každý, málokdo ovšem ví, jak taková ZUŠ doopravdy funguje, čím se řídí a jaká je v ZUŠ práce pedagogů. Právě to jsem se svou prací rozhodla zjistit.

Hlavním cílem výzkumu je analyzovat a komplexně popsat působení pedagoga v základní umělecké škole

Dílčí cíle poté zní: Zjistit jaké je vzdělání pedagogů působících v praxi ZUŠ, zjistit jak probíhá příprava a realizace výuky v ZUŠ, analyzovat průběh výuky a porovnat jej u jednotlivých pedagogů, formulovat hlavní motivy jednotlivých pedagogů při vzdělávání dětí a analyzovat je, porovnat harmonogramy v hodinách jednotlivých pedagogů, analyzovat způsoby hodnocení dětí, objasnit povinnosti plynoucí z profese pedagoga v ZUŠ, popsat názor pedagogů na pohled veřejnosti na jejich povolání a zjistit specifika výuky v době karanténních opatření během onemocnění Covid-19.

4.2. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Hlavní cíl práce je rozčleněn do pěti výzkumných oblastí. Pod každou oblastí spadá několik otázek, které mi byli berličkou při polostrukturovaných rozhovorech.

HVO: Jaké je působení pedagoga v ZUŠ?

VO1: Jaké je vzdělání pedagogů v ZUŠ v praxi?

VO2: Jakým způsobem se připravuje pedagog na výuku?

VO3: Jak probíhá výuka?

VO4: Jak vypadá harmonogram hodin při výuce?

VO5: Jakým způsobem pedagogové hodnotí žáky?

VO6: Jaké jsou povinnosti pedagoga v ZUŠ jako zaměstnance?

VO7: Jaký je pedagogův pohled na vzdělávání dětí v ZUŠ?

VO8: Jaký je podle pedagoga pohled veřejnosti na povolání pedagoga v ZUŠ?

VO9: Jak se lišilo působení pedagogů v ZUŠ po dobu epidemie onemocnění Covid-19.

4.3. VÝZKUMNÉ PŘEDPOKLADY

1. Předpokládám, že vzdělání pedagogů v praxi odpovídá požadavkům ze zákona 563/2004 „o pedagogických pracovnících“. Také předpokládám, že pedagogové pravidelně absolvují dodatečná školení k doplnění svého vzdělání, která jsou stejnou měrou umělecky i pedagogicky zaměřená.
2. Předpokládám, že pedagogové se pečlivě připravují na každou hodinu.
3. Předpokládám, že výuka probíhá individuálně popř. frontálně u tanečního oboru.
4. Předpokládám, že harmonogram hodin vypadá následovně: přivítání, rozehrání/rozehrání, hlavní náplň – tanec/skladby, zklidnění/relaxace, rozloučení. Taktéž předpokládám, že harmonogram hodin je u každého pedagoga jiný.
5. Předpokládám, že žáci jsou klasifikováni převážně známkami.

6. Předpokládám, že pedagogové musí dodržovat školní řád, navíc pořádat koncerty a mají v hodinách zodpovědnost za děti.
7. Předpokládám, že pedagog považuje vzdělávání dítěte v ZUŠ jako přínosné v mnoha ohledech, a že je pro něj nejdůležitější domácí příprava dětí a výkon, který děti podávají v hodinách.
8. Předpokládám, že pedagogové mají pocit, že o jejich práci veřejnost nemá klíčové znalosti.
9. Předpokládám, že během karanténních opatření spojených s epidemií onemocnění Covid-19, bylo působení pedagogů dost odlišné od jejich běžného působení.

4.4. VÝZKUMNÁ METODA A METODY SBĚRU DAT

V praktické části práce jsem použila kvalitativní výzkum. Domnívám se, že vzhledem k tématu a úmyslu byl vhodný k získání potřebných informací. Oblast zvoleného tématu, je totiž založena na jednotlivých zkušenostech pedagogů a vzhledem k obsáhlosti, dosud téměř nezmapovanému tématu, mi nepřišlo vhodné použít kvantitativní metody výzkumu.

Oproti kvantitativnímu výzkumu je na kvalitativní výzkum potřeba méně respondentů, kteří ale projdou hlubší analýzou, a tím nám umožní, porozumět problematice. Švaříček (2014) uvádí, že nástrojem pro kvalitativní výzkum je zpravidla rozhovor, jehož cílem je „*získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu*“. Během rozhovorů se data pečlivě zapisují. Při rozhovorech se mohou pořizovat audiozáznamy, které nám při zpracování výsledků mohou pomoci lépe pochopit význam zapsaných odpovědí.

Ještě je třeba brát v úvahu, že v kvalitativním výzkumu hraje velkou roli subjektivita výzkumníka.

4.5. VÝZKUMNÝ NÁSTROJ

Pro rozhovor jsem jako nejadekvátnejší nástroj zvolila **polostrukturovaný rozhovor**. Pro rozhovor se používá označení **hloubkový rozhovor** (Švaříček, 2014), který můžeme definovat jako „*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek*“ (Švaříček,

2014). Hlubkovým rozhovorem jsou obvykle zkoumáni jedinci z určitého prostředí – v mém případě jsou to učitelé ze ZUŠ. Cílem hlubkového rozhovoru je dosáhnout pochopení či porozumění pohledu lidí dané skupiny. Polostrukturovaný rozhovor má předem připravený seznam témat či otázek.

Příprava na rozhovor, je stejně důležitá jako rozhovor samotný. Švaříček uvádí, že badatel by se nejprve měl vybavit jistou teoretickou znalostí zkoumaného tématu, a až poté vytvořit schéma základních témat, vycházejících se základní výzkumné otázky. Ke každému tématu by měl poté vytvořit doptávající se podotázky, které téma ujasní, nebo podněcují informanta k vyprávění.

Samotná struktura rozhovoru by se měla skládat z úvodních otázek, hlavních otázek, které jsou doplněné navazujícími otázkami, a ukončovacích otázek na konci rozhovoru. Ještě před úvodními otázkami je na místě, aby dotazovatel představil sebe a svou práci, poté ho ujistil o anonymitě a požádal o souhlas použít nabyté informace v práci. Hlavní otázky jsou kostrou rozhovoru, jejich úkolem je podněcovat informanta k vyprávění o tématech výzkumu. Navazujícími otázkami korigujeme vyprávění informanta tak, abychom se dozvěděli, co potřebujeme, objasnili si významy respondentových výpovědí a pochopili je.

Sběr odpovědí na předem připravené otázky budu provádět zaznamenáváním odpovědí do předem připraveného „výzkumného archu“, u některých informantů jsem měla povolené udělat i audiozáznam rozhovoru.

4.1.1 TVORBA VÝZKUMNÉHO NÁSTROJE

Pro potřeby rychlého a přehledného zaznamenání odpovědí na předem připravené otázky jsem si vytvořila „výzkumný arch“, do kterého jsem během rozhovoru zaznamenávala odpovědi. Odpovědi jsem si poté ze záznamových archů, přepsala i do wordových dokumentů v počítači. Během vytváření otázek jsem se soustředila na to, aby byly otevřené, podněcovali informanty k přemýšlení i vyprávění. Snažila jsem se, aby otázky nebyly sugestivně zabarveny. K otázkám směřovali i podotázky, které pomáhaly otázku rozvést, ale zároveň ji i usměrnit.

Během každého rozhovoru jsem u sebe měla záznamový arch a diktafon. Před zahájením rozhovoru jsem představila sebe i téma bakalářské práce. Ubezpečila jsem

informanty o zachování jejich anonymity a o způsobu naložení se získanými informacemi. Též jsem poprosila informanty o pravdivé odpovědi. Zeptala jsem se, jestli si můžu rozhovor nahrát – někteří preferovali abych si poznatky rovnou zapisovala bez nahrávání rozhovoru. Ještě před zahájením rozhovoru jsem jim krátce nastínila přibližnou dobu trvání a strukturu rozhovoru.

Výzkumný arch vypadal takto:

Jméno:
Věk:
Vyučovaný předmět:
Úvazek/ počet vyučovaných dětí:
Začátek rozhovoru: Představit kdo jsem, svou práci – co zkoumám a proč. Seznámit informanta s tím, jak naložím se záznamy z rozhovoru. Ochrana osobních údajů – zachování anonymity informanta. Prosba o upřímnost v rozhovoru.
HVO: Jaké je působení pedagoga v ZUŠ?
<p>VO1: Jaké je vzdělání pedagogů v ZUŠ v praxi?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jak dlouho už působíte v ZUŠ? - Kde všude jste působila? - Jaké je vaše vzdělání vztahující se k působení v ZUŠ? - Máte i pedagogické vzdělání? - Absolvujete odborná školení? Jak často? Jsou spíše pedagogicky nebo umělecky zaměřená?
<p>VO2: Jakým způsobem se připravuje pedagog na výuku?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kde čerpáte inspiraci do hodin?

<ul style="list-style-type: none"> - Jakým způsobem se připravujete na hodiny?
<p>VO3: Jak probíhá výuka?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaké používáte ve výuce materiální didaktické prostředky? - Jaké při výuce používáte výukové metody/formy práce? - Jaké formy výuky používáte v hodinách?
<p>VO4: Jak vypadá harmonogram hodin při výuce?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Máte se žáky nějaké rituály? - Jak vypadá vaše běžná hodina? Má nějaké části?
<p>VO5: Jakým způsobem pedagogové hodnotí žáky?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hodnotíte žáky spíše slovně nebo známkou? - Na základě čeho, je hodnotíte?
<p>VO6: Jaké jsou povinnosti pedagoga v ZUŠ jako zaměstnance?</p> <ul style="list-style-type: none"> - K čemu vás zavazuje školní řád a legislativa? - Jaké jsou vaše povinnosti jako zaměstnance? - Dohlíží na vás při práci někdo? - Jak hodnotíte spolupráci s ostatními zaměstnanci v ZUŠ?
<p>VO7: Jaký je pedagogův pohled na vzdělávání dětí v ZUŠ?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Myslíte, že doházení do ZUŠ ovlivňuje způsob trávení volného času dětí? Popřípadě jak? - Co vás na vaši práci nejvíce baví? - Shrňte, co si myslíte, že je na vaši práci pro žáky nejprínosnější. - Co je podle vás prioritou ve vzdělávání v ZUŠ? Na co kladete největší důraz? Výkon, láska k umění nebo vhodná náplň volného času dětí?
<p>VO8: Jaký je podle pedagoga pohled veřejnosti na povolání pedagoga v ZUŠ?</p>

- Jak moc si myslíte, že jsou lidé obeznámeni s vaší profesí?
- Co byste chtěli, aby ostatní věděli o vaší profesi, ale neví?

VO9: Jak se lišilo působení pedagogů v ZUŠ po dobu epidemie onemocnění Covid-19

- Jak probíhalo vyučování v době Covidu? Co jste museli přizpůsobit?
- Co pro vás bylo v době karanténních opatření největší výzvou?
- Volili jste v době karanténních opatření jiné metody práce než obvykle?
Jaké?
- Zajistil vám zaměstnavatel pomůcky pro výkon vašeho povolání při online výuce?
- Byla pro vás zkušenost s vyučováním v době Covidu i nějakým způsobem přínosná?

Závěrem: Zeptat se, zdali nemá nějaké otázky. Poděkování informantovi – zdůraznění, že si vážím jeho ochoty a času. Rozloučení.

4.6. VÝBĚR VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Při výběru výzkumného souboru jsem zvolila **záměrnou tedy účelovou metodu**. Informanti museli splňovat mnou stanovená kritéria.

Kritéria pro výběr respondentů:

1. Je nebo donedávna byl učitel v ZUŠ
2. Učí v ZUŠ více než dva roky
3. Učil v ZUŠ během lockdownu
4. Ochota se zúčastnit ve výzkumu
5. Různorodé zaměření – snažila jsem se abych ve výzkumu obsáhla učitele z různých oborů v ZUŠ.

4.7. POPIS VÝZKUMNÉHO SOUBOTU

Výzkumný soubor pro mě nebylo příliš těžké sestavit. Moje sestra je učitelkou v ZUŠ, tak mi dala pár tipů na to, koho oslovit. Já sama jsem oslovila i své učitele ze ZUŠ, kteří mě vyučovali a povedlo se mi tak sehnat dostatek informantů. Výzkumný soubor je složen z 8 respondentů. Vzhledem o ochraně osobních údajů uvádím místo jmen respondentů jen písmena, která jsem jim náhodně přiřadila.

1- „A“

Respondentka číslo jedna „A“ je 24letá učitelka tance, která učí již 2 roky, každý rok učila na jiné ZUŠ. Absolvovala 2 cykly tanečního oboru v ZUŠ, nyní studuje vysokou školu. Momentálně má v ZUŠ 56 žáků.

2- „K“

Respondentka číslo dvě „K“ je 26letá učitelka klavíru, která učí již 5 let. Učitelka působila celkem ve třech ZUŠ. Má vystudovanou konzervatoř obor klavír, nyní je v posledním ročníku HAMU obor Cembalo. Momentálně vyučuje 12 žáků.

3- „H“

Respondentka číslo tři „H“ je 25letá učitelka klavíru, která působila v ZUŠ 2 roky, poslední rok učí v soukromé ZUŠ v Praze. Momentálně studuje konzervatoř obor klavír, na hodiny k ní chodí 8 žáků.

4- „V“

Respondentka číslo čtyři „V“ je 26letá učitelka houslí, zároveň ale učí i jednoho žáka na klavír. V ZUŠ působí již 5 let, za tu dobu byla ve dvou různých. Má vystudovanou konzervatoř a nyní studuje magisterský obor Učitelství pro hudební výuku a housle. Do hodin k ní letos dochází 12 žáků.

5- „D“

Respondentka číslo pět „D“ je 27letá učitelka violoncella, kontrabas, komorní hry a smyčcového souboru. Nyní současně působí ve čtyřech ZUŠ a to již 3 roky. Má

vystudovanou konzervatoř a do hodin k ní dochází 28 žáků – do smyčcového souboru poté ještě víc.

6- „S“

Respondentka číslo šest „S“ je 42letá učitelka tance. V minulosti působila jako profesionální tanečnice, poté učila v instituci srovnatelné s naší ZUŠ ve Španělsku na Kanárských ostrovech, kde si i založila vlastní taneční školu. Před 2 lety se vrátila a od té doby učí v ZUŠ v ČR. Odborné vzdělání nemá, ale místo toho má mnoho životních zkušeností. Momentálně vyučuje 51 dětí.

7- „M“

Sedmým respondentem „M“ je 41letý učitel kytary. Jako učitel působí v ZUŠ již 9 let. Má vystudovanou konzervatoř a momentálně vyučuje 23 dětí.

8- „T“

Osmou respondentkou „T“ je 24letá učitelka sólového zpěvu. Jako učitelka působí již 2 roky. Učila celkem na třech základních uměleckých školách, posléze od jedné upustila a nyní učí 9 žáků na dvou různých ZUŠ. Má vystudovanou střední pedagogickou školu a nyní studuje na konzervatoři obor sólový zpěv.

5. VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEJICH INTERPRETACE

Výzkum probíhal v době lockdownu, proto jsem zvolila možnost setkat se s informanty v online prostředí. Mluvili jsem spolu tedy přes aplikaci Google Meet, která nám umožňovala se i navzájem vidět a díky tomu prohloubit důvěru a porozumění si navzájem. Se dvěma respondenty jsem se sešla osobně, protože jsme byli již očkovaní a nebyli pro sebe potencionální hrozbou. Všechna setkání byla moc milá a vstřícná. Většina z nich trvala necelou hodinu, někdy to bylo méně, někdy více. Záleželo na tom, jak moc se informant rozpovídal. Například když si informanti nebyli jisti, na co se ptám, například jaké používají výukové metody, pomohla jsem jim nastíněním výukových metod. U 2 respondentů jsem si rozhovor nahrála a posléze jej zapsala, zbytek preferoval abych si poznatky rovnou zapisovala.

Dosažená data jsou často ve formě poznámek a neorganizovaných textů, popřípadě přepisů rozhovorů. Z takovýchto dat by bylo těžké něco vyčíst, proto data podrobím odborné systematické analýze a interpretaci. Získaná data jsem tedy analyzovala pomocí otevřeného kódování, jako analytickou techniku využiji techniku zakotvené teorie, jenž je popsána v díle Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách (ŠVAŘÍČEK,2014).

„Kvalitativní analýza a interpretace dat je hledání sémantických vztahů mezi nimi a spojování deskriptivních kategorií do logických celků“ (Švaříček, 2014)

5.1.TECHNIKA ZAKOTVENÉ TEORIE

„Zakotvená teorie představuje řadu systematických induktivních postupů pro vedení kvalitativního výzkumu zaměřeného na vytváření teorií.“ (Švaříček, 2014)
Technika zakotvené teorie tedy znamená, že pomocí induktivních postupů v kvalitativním výzkumu dojdeme k vytvoření nové teorie. Tato nová teorie je *„induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.“ (Švaříček, 2014)*

Švaříček ve svém díle popisuje šest základních principů charakteristických pro techniku zakotvené teorie. Jsou jimi

1. Generování nových teorií;

2. Má ambice směřovat k vyšším rovinám abstrakce – ke konceptuálním schémátům, které postihuje vztahy mezi proměnnými;
3. Soustředí se hlavně na sociální procesy, které formují mezilidskou interakci;
4. Nutnost odpoutat se od předpokladů. Jít do výzkumu s čistou myslí;
5. Snaha dostat vědě v ohledu validity, souladu mezi teorií a pozorováním, zobecnitelnosti, reprodukovatelnosti, přesnosti, kritičnosti a ověřitelnosti;
6. Princip konstantní komparace.

Postup zakotvené teorie má několik etap. Jsou jimi: sběr dat (až do nasycení) → kódování materiálů, které směřuje k vytvoření základních kategorií-proměnných budoucí teorie → konstruování nové teorie, jako sady tvrzení o vztazích mezi proměnnými.

5.1.1. OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ

„Otevřené kódování znamená vytvoření pojmů, které označují jednotky textu. Jde tedy o přidělení jména jevům. Vytvořené pojmy jsou poté pomocí techniky konstantní komparace kategorizovány, což znamená, že jsou seskupovány ty z nich, co se zdají příslušet ke stejnému jevu.“ (Strauss, Corbinová 1999 in Švaříček, 2007)

Při volbě kódu si lze vypomoci těmito otázkami: Kdo? Jak? Kde? Kdy? Jak moc? Proč? Kvůli čemu? Po analýze rozhovorů mi vyplynuly tyto kategorie:

I. PŘÍPRAVA PEDAGOGA NA VÝUKU

Inspirace

Příprava na hodinu

II. PRŮBĚH VYUČOVACÍCH HODIN V ZUŠ

Harmonogram hodin

Formy výuky

Výukové metody neboli formy práce

Materiální didaktické prostředky

III. HODNOCENÍ VÝSLEDKŮ U DĚTÍ

Podoby hodnocení

Předmět hodnocení

IV. VZDĚLÁNÍ PEDAGOGA

Dosažené vzdělání pedagoga

Odborná školení

Délka praxe

V. PEDAGOG JAKO ZAMĚSTNANEC ZUŠ

Spolupráce v ZUŠ

Povinnosti pedagoga

Dohled nad pedagogem

Pracovní úvazek pedagoga

VI. POHLED PEDAGOGA NA JEHO PRÁCI

Vliv navštěvování ZUŠ na způsob trávení volného času žáků pohledem pedagoga

Co pedagog na své profesi hodnotí jako největší přínos pro žáky

Co pedagoga nejvíce těší na jeho práci

Obeznamení veřejnosti s profesí pedagoga v ZUŠ pohledem pedagoga

VII. VÝUKA V ZUŠ V DOBĚ COVIDU

Průběh výuky

Uzpůsobení výuky

Největší výzva

Přínos

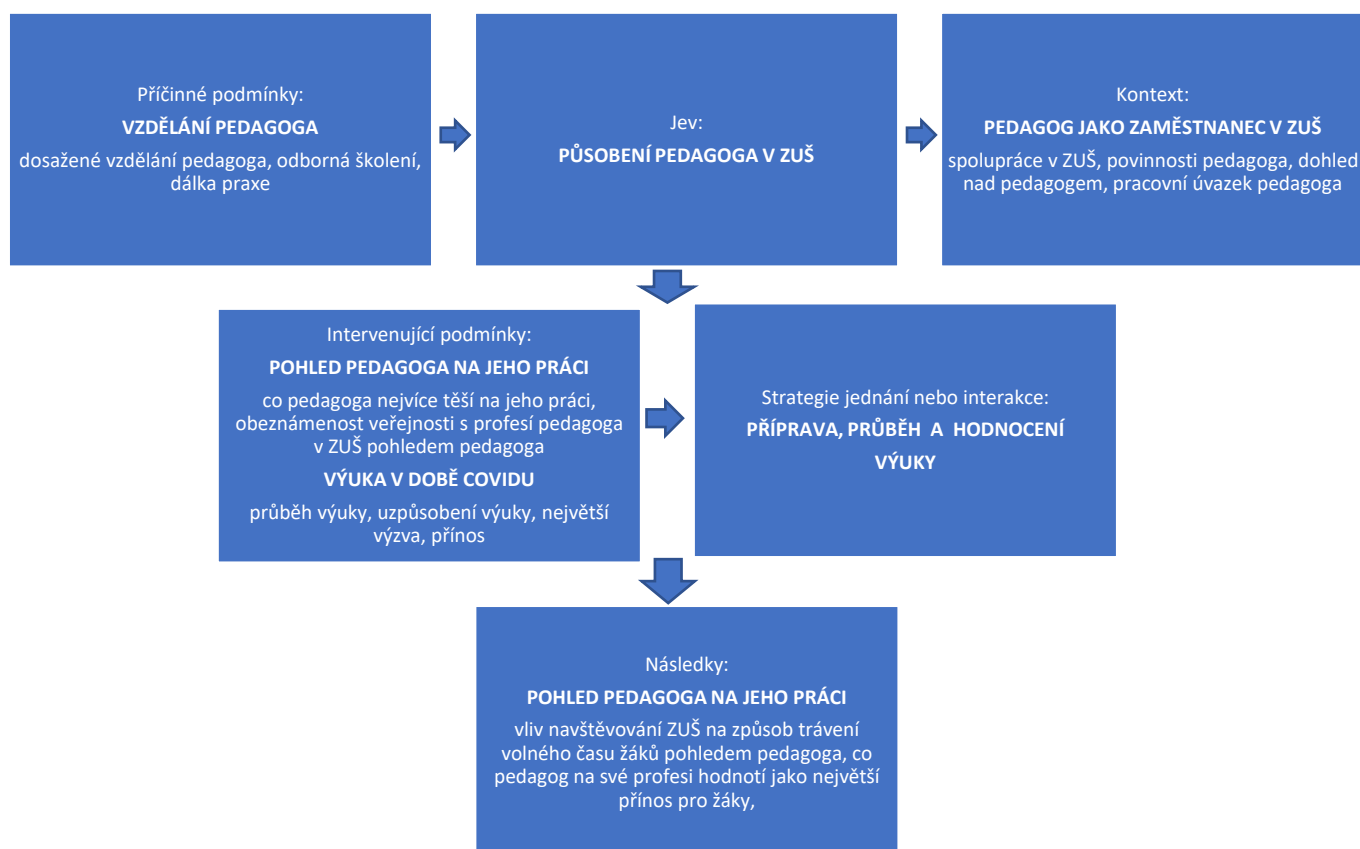
5.1.2. AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ

Axiální kódování je technika plynule navazující na otevřené kódování. „*Jeho cílem je vytváření spojení mezi kategoriemi a subkategoriemi*“ (Strauss, Corbinová 1999 in ŠVAŘÍČEK, 2007). „*Údaje jsou po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi*“ (Strauss,199). Při axiálním kódování se využívá tzv. paradigmatický model, který podle Švaříčka (2007) vypadá následovně:

(A) PŘÍČINNÉ PODMÍNKY=> (B) JEV => (C) KONTEXT => (D) INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY => (E) STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE=> (F) NÁSLEDKY

Tento systém poskytuje výzkumníkovi možnost o datech systematicky přemýšlet a nacházet mezi nimi různé souvislosti a vztahy. Axiální kódování funguje jak pomůcka pro třídění dat.

Kategorie získané otevřeným kódováním byly přeformulovány do předloženého schématu, schéma ukazuje vztahy jednotlivých kategorií navzájem.

Schéma č.1 Axiální kódování – Paradigmatický model dle Strausse a Corbinové (1999, upraveno autorem)

Jednotlivé kategorie schématu definuje Strauss (1999) následovně:

- „Příčinné podmínky: události, případy, dění, které vede k výskytu nebo vzniku nějakého jevu;
- Jev: ústřední myšlenka, událost, dění případ;
- Kontext: konkrétní soubor vlastností, které náleží jevu, tj. umístění událostí nebo případů tohoto jevu na dimenzionálních škálách, kontext představuje konkrétní soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie nebo interakce;

- *Intervenující podmínky: strukturní podmínky souvisejí se strategiemi jednání nebo interakce, které jevu náleží, usnadňují nebo naopak znesnadňují strategie, použité v určitém kontextu;*
- *Jednání/interakce: strategie vyvinuté ke zvládnání, ovládnání nebo reagování na jev za určitého souboru percipovaných podmínek.*
- *Následky: následek nebo výsledek interakce;“ (Strauss, 1999)*

5.1.3. SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ

Poslední fází procesu kódování je selektivní kódování. Strauss (1999) jej definuje jako proces, kdy se vybere jedna centrální kategorie, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vztahy se dále ověřují a kategorie, u nichž je to třeba, se dále zdokonalují a rozvíjejí.

„Jedná se o popisné vyprávění o centrálním jevu výzkumu. Centrální jev výzkumu je ústřední jev, kolem kterého se integrují všechny ostatní kategorie.“ (Strauss, 1999)

I. CENTRÁLNÍ JEV – PŮSOBNÍ PEDAGOGA V ZUŠ

Působení pedagoga v ZUŠ je jev, který se promítá v několika subkategoriích.

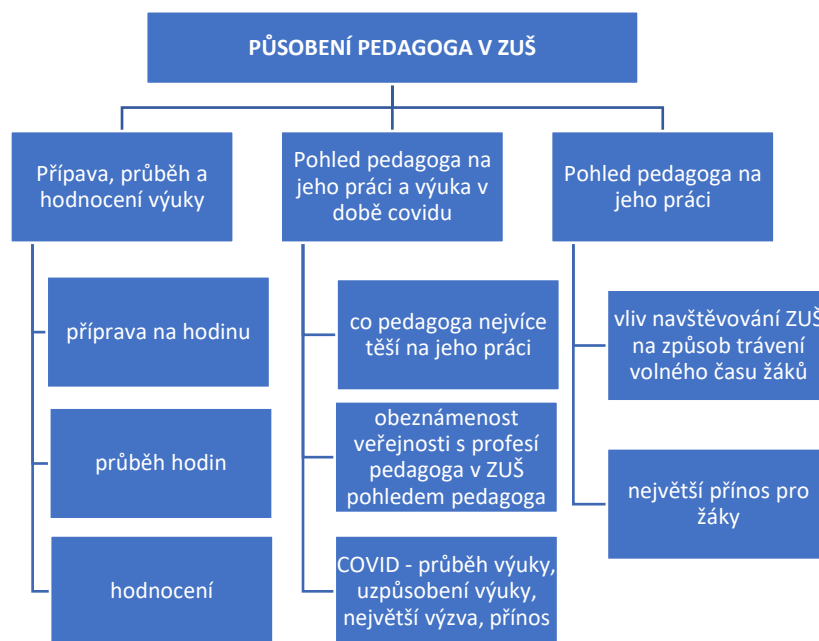

Schéma č.2. selektivní kódování - centrální kategorie a subkategorie (autor)

I. PŘÍPRAVA, PRŮBĚH A HODNOCENÍ VÝUKY

První stěžejní kategorií je „Příprava, průběh a hodnocení výuky“. Vznikla sloučením 3 kategorií při axiálním kódování a to kategorií: příprava pedagoga na výuku, průběh výuky v ZUŠ a hodnocení výsledků u dětí.

Příprava, průběh a hodnocení výuky jsou hlavní náplní práce pedagoga v ZUŠ. Je to činnost, ve které se odehrává výchovně-vzdělávací proces. Žáci a učitelé se pravidelně setkávají, obvykle každý školní týden, ve stejný čas na vyučovací hodinu, která je umělecky zaměřená dle studovaného předmětu. Jedna vyučovací hodina trvá stejně jako ve škole 45 minut.

A. PŘÍPRAVA PEDAGOGA NA VÝUKU

Z rozhovorů vyplynulo, že na vyučovací hodinu se pedagog musí jistým způsobem připravit, aby věděl, co bude s žákem v hodině dělat, jaké zvolí formy práce s dítětem, jaké bude potřebovat didaktické materiální prostředky a čemu by se měli věnovat v rámci ŠVP.

Respondent „D“: *„Chystám dětem noty podle jejich možností, snažím se zařazovat i zábavnější prvky do výuky, chystám třeba pracovní listy.“*

Respondent „A“: *„Připravuji se v nepřímné pedagogické době, udělám si zápis z předchozích hodin a potom si určím téma hodiny v každé učební skupině podle ŠVP a ujasním si co s dětmi chci v hodině dělat. Taky by tam měla být nějaká návaznost na minulé hodiny.“*

Respondent „V“: *„Jak to vyjde, snažím se zamyslet nad každou skladbou – co zlepšit a čím hodinu ozvláštnit, co by nás mohlo někam posunout. Projdu si noty, zahraju si je a říkám si, s kým bych to mohla hrát.“*

Respondentka „T“: *„Před hodinou si připravím repertoár, který chci s žákem tu hodinu probírat a nakopíruji noty.“*

Někteří informanti vypověděli, že se připravují poměrně pečlivě, informanti níže vypověděli, že se na výuku zas tak moc nepřipravují.

Respondent „M“: *„Na normální hodiny se moc nepřipravuji, protože mám vytvořený vlastní materiál pro začátečníky - nafasují noty a jedem podle toho. U strašících dětí se připravuji tak, že jim hledám přednesy.“*

Respondent „H“: *„připravuju si jen noty, zeptám se děček co mají rádi a na základě toho se připravím, popřípadě improvizuju. Základ je, dát si kafe před výukou.“*

V rozhovorech se informanti shodli, že příprava se odvíjí od toho, s kým mají hodinu mít. Většina informantů se na prvním místě chystá prakticky, připravuje si noty a podobně, až poté přemýšlí nad různými aktivitami v hodinách.

Respondent „K“: *„Moc se nepřipravuji, spíše ráda vymyslím program na míru dětem během hodiny a podle toho, jak jsou nebo nejsou unavené a podobně. Do hodin si připravuji skladby a noty podle kterých budeme hrát. Mám pro děti vypracované studijní plány.“*

V rozhovorech jsem se informantů ptala, kde čerpají nápady a inspiraci do hodin. Většina informantů uvedla, že z internetu a vlastních zkušeností ze ZUŠ a konzervatoří.

Respondent „M“: *„Čerpám inspiraci z toho, co znám, z youtube, od žáků- co by chtěli, co by jim sedělo.“*

Respondent „A“: *„Je toho dost. Z praxe od kolegyň a jiných učitelek, z facebookových a instagramových účtů tanečních skupin, z různých uměleckých podnětů. Třeba si pustím hudbu a zkouším na ni tančit, přemýšlím, co by se k ní hodilo. Taky čerpám inspiraci z přírody.“*

Respondent „K“: *„Na koncertech, z nahrávek hudby, na seminářích a webinářích, od dalších pedagogů či knih.“*

Respondent „H“: *„Inspiruju se od své učitelky, co mě učila“*

Informanti odpověděli, že uměleckou inspiraci čerpají z uměleckých podnětů. Inspiraci na přístup k dětem práci s nimi, většinou čerpají od kolegů pedagogů, nebo ze svých zkušeností z dob, kdy byli také žáky.

B. PRŮBĚH VÝUKY

Forma výuky na základní škole se odvíjí od vyučovaného uměleckého předmětu. Hra na hudební nástroje je zpravidla vyučována individuálně tedy jeden učitel na jedno dítě. Učitelé na hudební nástroje ovšem uvedli, že někdy učí i 2 děti naráz, a to v případě, že se jedná o sourozence nebo začátečníky.

Respondent „M“: *„Většinou je to jeden na jednoho, když je ale velký zájem, tak chodí začínající děti po dvou.“*

Respondent „H“: *„Mám individuální výuku, maximálně chodí dvojčata, nebo sourozenci spolu, popř. zezáátku rodič s dítětem, na míru jim vymýšlím, jak to propojit.“*

Všichni učitelé nástrojů a zpěvu se shodli, že výuka probíhá individuálně. U některých nástrojů mají žáci povinné i různé hudební soubory, tam dochází větší množství žáků a učí je jeden učitel.

U výuky tance je tomu jinak. Jeden učitel má zpravidla na starost skupinku dětí podobného věku, kterou v hodinách vede.

Respondent „S“: *„Forma výuky je jeden učitel na skupinku dětí.“*

Respondent „A“: *„Frontální- hromadná standartně, individuální výuka probíhá jen, když s jedním žákem pracuji na sólu. S ostatními učitelkami pořádáme workshopy pro děti jednou až třikrát do roka v sobotu. Na generálce před vystoupením všechny tři učitelky dohromady plánujem děkovačku po vystoupení.“*

I přestože je tedy výuka probíhá většinu času hromadnou formou, může při zvláštních okolnostech probíhat i jinými formami.

Všichni informanti se také zmínili, že při práci používají různé **materiální didaktické prostředky**. Tyto prostředky byly u každého informanta specifické, jejich výběr se lišil jak podle osobní preference informanta, tak podle vyučovaného předmětu. Obecně, ale informanti uváděli, že čím menší dítě učí, tím více tyto materiální didaktické pomůcky využívají.

Respondent „K“: *„Samozřejmostí je hudební nástroj, noty a metronom. Čím je dítě mladší, tím víc se snažím mu různými pomůckami učení usnadnit, k tomu využívám různé hračky, míčky nebo tabulky.“*

Respondent „S“: *„Šátky, kostýmy, balónky, pírkó, prostě cokoliv, co by mělo vyjadřovat nějaký druh pohybu, který děti pak mají zkoušet tančit.“*

V rozhovorech se informanti obvykle nejvíce rozpovídali o **harmonogramu hodin**. U některých informantů byl komplexní a propracovaný, jiní učitelé harmonogram téměř neměli. Všichni informanti se ale shodli, že harmonogram se mění a přizpůsobuje, podle toho, koho vyučují a v jakém je žák rozpoložení.

Respondent „T“: *„Na začátku hodiny se rozdýcháme, uděláme 2 až 3 dechová cvičení, ukážeme si, jak se správně dýchá do bránice. Potom se rozezpíváme pomocí různě náročných hlasových cvičení, na kterých se děti učí správnou techniku, legato, staccato a rozšiřují si svůj hlasový rozsah. Ve zbývajících částech hodiny (cca 30 min) zpíváme zadaný repertoár písně umělé a lidové, populární s karaoke, s pokročilejšími žáky zpíváme i jednodušší árie z oper.“*

Respondent „K“: *„Hodina trvá 45 minut, prvních 5 minut rozehrávání na různých etudách a stupnicích, potom hlavní repertoár to bývají 2 až 3 skladby. Skladby si přehraju, pak opravuju chyby a přidáme další kousek skladby. Ve zbytku času záleží na věku dítěte, hraju hry, opakujeme hudební nauku, děláme nějakou pohybovou aktivitu.“*

Respondent „V“: *„Nemám harmonogram, spíš se děti ptám, co by chtěli zvládnout. Ideální by bylo rozehrát se na stupnici, potom nějaký přednes. Ale ne každému to jde, někdy skončíme prostě jen u 1 skladby, kterou pilujeme.“*

Většina informantů uvedla, že jejich harmonogram v hodinách vypadá zhruba takto: přivítání - rozcvičení- hlavní program- uvolnění – rozloučení. V každé hodině je ale harmonogram individuální a přizpůsobuje se aktuálním potřebám dítěte i učitele.

V hodinách pedagogové používají nejrůznější **metody čili formy práce**. Stejně jako u materiálních didaktických pomůcek je použití různých metod práce s žáky silně ovlivněno povahou vyučovaného předmětu. Jako hlavní metodu práce uváděli

pedagogové názorně-demonstrční a dovednostně-praktické metody práce. Poté rozhovor, vysvětlování a aktizující metody.

Respondent: „K“: *„Nechávám dítě být i samostatně aktivní, ať vymýšlí skladby, snaží se zahrát, co já zazpívám, hledá noty k písničce, vysvětluju mu, jak funguje klavír, hrajeme společně, napodobuje, co mu já zahraju.“*

Respondent: „S“: *„Od každého něco: vysvětlování, názorné ukazování, improvizace, chci, aby do všeho dali kus sebe.“*

Respondent: „D“: *„Mix všeho, chci, aby dítě bylo tvůrčí. Když má dítě nápad, podpořím ho. Ukázky, když zadám novou věc, vysvětlím, kde je co nového a problematiku, nejdřív to zkusíme na jednoduchých cvičeních, poté to použijem v tý skladbě, často hrajeme společně.“*

Respondent: „H“: *„Snažím se pochopit motivaci dítěte a cíleně ho rozvíjet v té oblasti, do které dítě chce a směřuje. Když chce hrát v kapele – učím ho dovednosti pro hraní v ní. Nechávám žáky, aby si na věci přišli sami, snažím se být víc průvodce než učitel. Je potřeba každou věc rozvíjet zvlášť – rytmus, četbu z not, orientaci na klaviatuře, představa not a tónů.“*

Respondent „A“: *„Záleží na věku dítěte, skupince, zkušeností dětí a mých se skupinou, nálada v hodině – podle toho volím různé skupinové práce, nebo něco vysvětluji, nejčastěji něco předvedu potom to chci od nich, ukazují, popisují, děti si to zkouší– kontrolují se ve dvojicích nebo skupinkách a poté to předvádí před třídou.“*

Z výpovědí informantů vyplývá, že většinou používají takové metody, které mají za úkol nějakým způsobem aktivizovat žáka, udržet jeho pozornost, motivovat ho a vést k lásce k umění.

C. HODNOCENÍ ŽÁKA

Při hodinách pedagog čelí zásadní otázce, jak a jakým způsobem by měl děti hodnotit. Ze zákona jim musí na vysvědčení nějakou známku udělit. Hodnotí pedagog děti v hodinách? Jak pedagog známku tvoří? Na co bere ohledy při hodnocení dítěte?

Respondent „M“: *Hodnotím jen proto, že musím. Jednou za měsíc dělám známkové zhodnocení do třídnice-z toho utvářím hodnocení na vysvědčení. Hodnotím slovně při hodině. Když chodí jen proto, že musí, ale necvičí logicky jim dám horší známku, ale je to málokdy.“*

Respondent „D“: *„Hodnotím samolepkou, ale do třídnice se samozřejmě známkovat musí. Hodnotím individuálně žáka od žáka, nadané dítě, co se nesnaží hodnotím horší známkou než nenadané dítě, co se snaží. Během hodin hodnotím slovně, ale do třídnice a na vysvědčení známkou. Občas je nechávám, aby svůj výkon v hodině ohodnotili sami.“*

Respondent „A“: *„Nerada známkuji, chtěla bych všechny nejvíc pochválit, snažím se je spíše namotivovat a chválit, teď v době Covidu jsem neznámkovala skoro vůbec. Kdo se ale nesnažil a nepřipravoval, dostal horší známku.“*

Respondent „H“: *„V ZUŠ jsem musela hodnotit- nehodnotila jsem ale jejich přípravu na hodinu, ale spíše to co mi předvádí vzhledem k jejich potencionálu. Momentálně se snažím nehodnotit vůbec, hodnocení je podle mě špatné- každé dítě tomu prostě dává tolik kolik chce.“*

Tito informanti přistupují k známkování žáků s jistou nevolí. Většinou se shodují v tom, že je pro ně důležitější to, jak moc se dítě snaží, než to jaký výkon podává. Všichni informanti se shodli, že v hodinách hodnotí především slovně, ale do třídnice a na vysvědčení udělují dětem známky.

II. POHLED PEDAGOGA NA JEHO PRÁCI A VÝUKA V DOBĚ COVIDU

Druhá kategorie obsahuje úhel pohledu a názory pedagogů na to, co je na jejich práci nejvíce baví a na obeznámenost veřejnosti s jejich profesí. Druhé část kategorie obsahuje problematiku výuky a specifika působení pedagoga v době Covidu.

A. CO NEJVÍCE TĚŠÍ PEDAGOGA NA JEHO PRÁCI

Profese pedagoga v ZUŠ je práce jako každá jiná. Zajímalo mě, co pedagogy na jejich práci nejvíce baví, v čem je pro ně jedinečná a naplňující. Zde jsem zahrнула všechny odpovědi respondentů, protože mě velmi zaujali.

Respondent „M“: *„Líbí se mi, že každý den se do toho pustíme, ponoříme a já nemusím na nic myslet, hezky to funguje, makáme, jsme ponořeni do muziky. Zapálení. Je to hodně tvořivé. Přijdu do školy a najednou zjistím, že odcházím.“*

Respondent „D“: *„Rozhodně mě nejvíc baví ten kontakt s dětmi, je to tvůrčí a proměnlivá činnost, není to jednotvárná práce.“*

Respondent „A“: *„Tvoření, rychlá a přirozená zpětná vazba od dětí, příjemný kolektiv v ZUŠ, poměrná svoboda v práci.“*

Respondent „K“: *„Různorodost dětí, to, jak je každé jiné, jak se vyvíjí a zlepšují se, taky hudba.“*

Respondent „H“: *„Odbourávat představu o tom, že je něco těžké, že jim to nejde, že to nezvládnou. Taky to, že jsem s dětmi v kontaktu, nahlédnu jim do života, mohu jim pomoc s nasměrováním.“*

Respondent „S“: *„Rozdávat radost, sdílet to. Vidět, jak děti rostou a kvetou.“*

Respondent „V“: *„Jak je každé dítě jiné, nejvíc mě baví ten moment, když si na začátku nerozumíme, ale postupem času si k sobě najdeme cestu.“*

Respondent „T“: *„Jsem ráda, že pracuji v oboru, který mám ráda a práce s dětmi mě velmi baví. Myslím, že jedině tehdy, když pedagoga jeho práce baví, může bavit i žáka. Je pro mě důležitý přátelský vztah se žákem, předávat mu své zkušenosti a vést žáky, aby milovali hudbu jako já.“*

Všichni informanti se při této otázce rozzářili, bylo u srdce hřející, vidět tu lásku k jejich práci. Ve výpovědích se často objevuje, že pro pedagogy je důležitý vztah se žákem, jejich různorodost, kontakt s uměním a tvořivost práce.

B. OBEZNÁMENOST VEŘEJNOSTI S PRACÍ PEDAGOGA V ZUŠ

Když jsem přemýšlela před psaním práce o práci pedagoga v ZUŠ, zjistila jsem, že toho vím poměrně málo. Zeptala jsem se proto pedagogů, jak moc si myslí, že je veřejnost obeznámena s jejich prací, a co by chtěli, aby ostatní věděli o jejich profesi, ale neví. Kromě jednoho respondenta, který uvedl, že je mu to jedno, jsem se dozvěděla zajímavé informace.

Respondent „D“: *„Myslím, že veřejnost o mé práci ví minimálně. Ví jen ten, kdo se tom pohybuje. Chtěla bych aby ostatní věděli, že jsme taky škola, a že moje práce není jednoduchá. Setkala jsem se s názorem, že „pracuji jen chvíli odpoledne“ nevidí ale, že se celé dopoledne na výuku musím připravovat a jakou mám zodpovědnost.“*

Respondent „K“: *„O mé profesi, ví jen ten, kdo se s ní setkal. Občas lidi vůbec netuší, třeba si mysl, že si s dětmi jen hraju. Přála bych si, aby bylo více doceněné studium, které za touto prací stojí, a to i finančně. Leckdy hra na nástroj vyžaduje trénink jako u profesionálního sportovce.“*

Informanti se v podstatě jednohlasně shodli, že o jejich práci široká veřejnost mnoho neví a často je jen bere jako další koníček. Vícekrát Informanti zmínili, že by přáli, aby bylo více doceněné studium, které za jejich povoláním stojí.

C. VÝUKA V DOBĚ COVIDU.

V posledním roce jsme všichni čelili nečekané výzvě v podobě epidemie onemocnění Covid-19. Kvůli lockdownu byly ZUŠ skoro rok zavřené a museli fungovat distančně. Zeptala jsem se pedagogů, jak probíhalo vyučování v době Covidu.

Respondent „A“: *„Samotná příprava byla mnohem náročnější než obvykle, pro každou věkovou skupinu jsem volila jinou formu práce. Pro nejmenší děti jsem vytvářela úkoly na papíře – plán výuky s hodinou (tak aby to co nejméně zatěžovalo rodiče), starší děti dostávali výuková videa, vzhledem k prostorovým možnostem mi nepřišlo vhodné ani možné pořádat s dětmi online výuku.“*

Respondent „M“: *„Jeli jsme online, já jsem na to nadával, nerad sedím u PC. Jinak jsem toho nemusel moc přizpůsobit, byl jsem až překvapen, jak dobře šlo takhle“*

fungovat, i když mě to nebavilo. Chyběl mi lidský kontakt. Na online výuce bylo fajn, že se někdy zapojili i rodiče a vznikali tak rodinné duety.“

Fungovat úplně novým způsobem byla pro všechny velká výzva. Nejobtížnější bylo pro informanty vše uzpůsobit novým podmínkám a udržet pozornost dětí.

Na otázku, jestli pedagogové museli volit jiné metody práce než obvykle, většina odpověděla, že ano. Nejčastěji natáčeli různá výuková videa, musela věci vícekrát opakovat a podrobněji vysvětlovat.

Navzdory spoustám negativ, které Covid přinesl, se někteří informanti shodli, že v určitém směru pro ně byla výuka v době Covidu i přínosná.

Respondent „M“: *„Naučil jsem se točit videa a posílat je přes whatsapp, zapojil do výuky i rodiče dětí, rozšířil výuku o inteligentní technologie.“*

Respondent „K“: *„Naučilo mě to větší samostatnosti, všichni se teď víc snažíme, byla to dobrá zkušenost.“*

III. POHLED PEDAGOGA NA JEHO PRÁCI

Proč si pedagog myslí, že je jeho práce důležitá. Jaký má vliv navštěvování ZUŠ na způsob trávení volného času žáků pohledem pedagogů. Jaké má základní umělecké vzdělávání, největší přínos pro žáky pohledem pedagoga.

Respondent „M“: *„Mění se tím osobnost dítěte, více vnímá hudbu a mění se i způsob trávení jeho volného času. Cíleně se něčemu věnují, to mi přijde důležité“*

Respondent „V“: *„Děti se dostanou do společnosti dětí v ZUŠ, zajímají se o umění společně, mají vedle sebe někoho, kdo je podporuje,“*

Respondent „T“: *„Děti tráví svůj volný čas smysluplně, rozvíjí svůj vztah k hudbě a svůj talent. Myslím, že v dnešní přetechizované době je důležité si najít cestu k umění a vést děti k návštěvě divadel a koncertů“*

V odpovědích respondentů, se často objevovala důležitost setkání žáka s uměním, také, že díky docházení do ZUŠ, tráví svůj volný čas smysluplněji.

5.2. DISKUZE

V této práci jsem volila takové respondenty, aby odpovídali nejrůznějším oborům v ZUŠ, a tím mi v odpovědích umožnili co nejkomplexnější pohled na působení pedagoga v ZUŠ. Svými výroky mi informanti přímo nebo nepřímo **zodpověděli všechny dílčí cíle a výzkumné otázky** – tedy : jaké je vzdělání pedagogů působících v praxi ZUŠ, zjistit, jak probíhá příprava a realizace výuky v ZUŠ, analyzovat průběh výuky a porovnat je u jednotlivých pedagogů, formulovat hlavní motivy jednotlivých pedagogů při vzdělávání dětí a analyzovat je, porovnat harmonogramy v hodinách jednotlivých pedagogů, analyzovat způsoby hodnocení dětí, objasnit povinnosti plynoucí z profese pedagoga v ZUŠ, popsat názor pedagogů na pohled veřejnosti na jejich povolání a zjistit specifika výuky v době karanténních opatření během onemocnění Covid-19.

Juříčková (2018) ve svém výzkumu zjistila, že *„že ačkoli studenti vstupují na konzervatoř se snem o profesionálním hudebním působení, postupně se s realitou pracovních možností v hudebním oboru sžijí, a ti, kteří se stanou učiteli ZUŠ, jsou většinou ve svém povolání spokojeni. Kromě jiných předností je pro ně na této profesi krásné jistě především to, že jsou v každodenním kontaktu s hudbou, kterou si již v dětství vybrali za svého životního průvodce.“* (Juříčková, 2018) Z tohoto výroku vyplývá to stejné, co vyplynulo u otázky ve výzkumu, týkající se toho, co pedagogy na jejich práci nejvíce těší. Její výrok tedy mohu svým výzkumem podpořit.

ZÁVĚR

Působení pedagoga v ZUŠ je zajímavé povolání, které je pro každého vyučujícího jiné. Jistě je přínosné pro děti, a to v mnoha směrech. Pedagogové ze ZUŠ, se kterými jsem při práci spolupracovala dělají svou práci rádi, baví je a naplňuje.

Práce byla členěna na dvě části. V první teoretické části, bylo cílem objasnit pojmy Základní umělecká škola a pedagog v ZUŠ. Zabývala jsem se i legislativou, která oba pojmy definuje a upravuje. U Základních uměleckých škol jsem lehce nastínila i její historii. Dále jsem se zabývala kurikulem pro ZUŠ. U pojmu pedagog v ZUŠ jsem uvedla potřebnou kvalifikace a kompetence, kterými by měl disponovat. Následně v druhé praktické části práce se zabývám výpověďmi osmi pedagogů ze ZUŠ, kteří mi pomáhají přiblížit, jaké je působení v ZUŠ.

Myslím, že cíl práce se mi ve větší míře podařilo naplnit.

Tato práce mě obohatila o spoustu nových poznatků a zkušeností, při jejím psaní jsem se setkala s inspirativními lidmi.

ZDROJE

Literatura

BEYBLOVÁ, Pavlína. Subjektivní odpovědnost učitele hudebního oboru základní umělecké školy za úspěšnost svých žáků [online]. Brno, 2008 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/eho4h/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Dana KNOTOVÁ.

BOŘEK, Lubor. Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. ISBN isbn978-80-87000-37-3.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 563/2004 Sb.: Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: . 2004, 190/2004. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563/zneni-20160112>

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: . 190/2004. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška č. 71/2005 Sb.: Vyhláška o základním uměleckém vzdělávání. In: . ze dne 9. února 2005, 20/2005. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-71/zneni-20201023>

FRANC, Martin a Jiří KNAPÍK. *Volný čas v českých zemích 1957-1967*. Praha: Academia, 2013. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-2229-5.

HERRMANOVÁ, Andrea. Mezioborová spolupráce na základních uměleckých školách [online]. Brno, 2016 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/e5o3a/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce David BALARIN.

JURČÍKOVÁ, Taťána. Otázky motivace k profesi učitele hudebního oboru základních uměleckých škol [online]. Brno, 2018 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z:

<https://is.muni.cz/th/bzxti/>. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Bedřich CRHA.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

ŠVAŘÍČEK, ROMAN a KLÁRA ŠEĎOVÁ. Učební materiály pro kvalitativní výzkum v pedagogice: Masarykova univerzita. 2007. ISBN 978-80-210-4359-6.

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

HAMU – Hanáčkova akademie múzických umění

RVP ZUV – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání

RVP – rámcové vzdělávací programy

SVP – Speciální vzdělávací potřeby

ŠVP – školní vzdělávací programy

ZUŠ – Základní umělecká škola

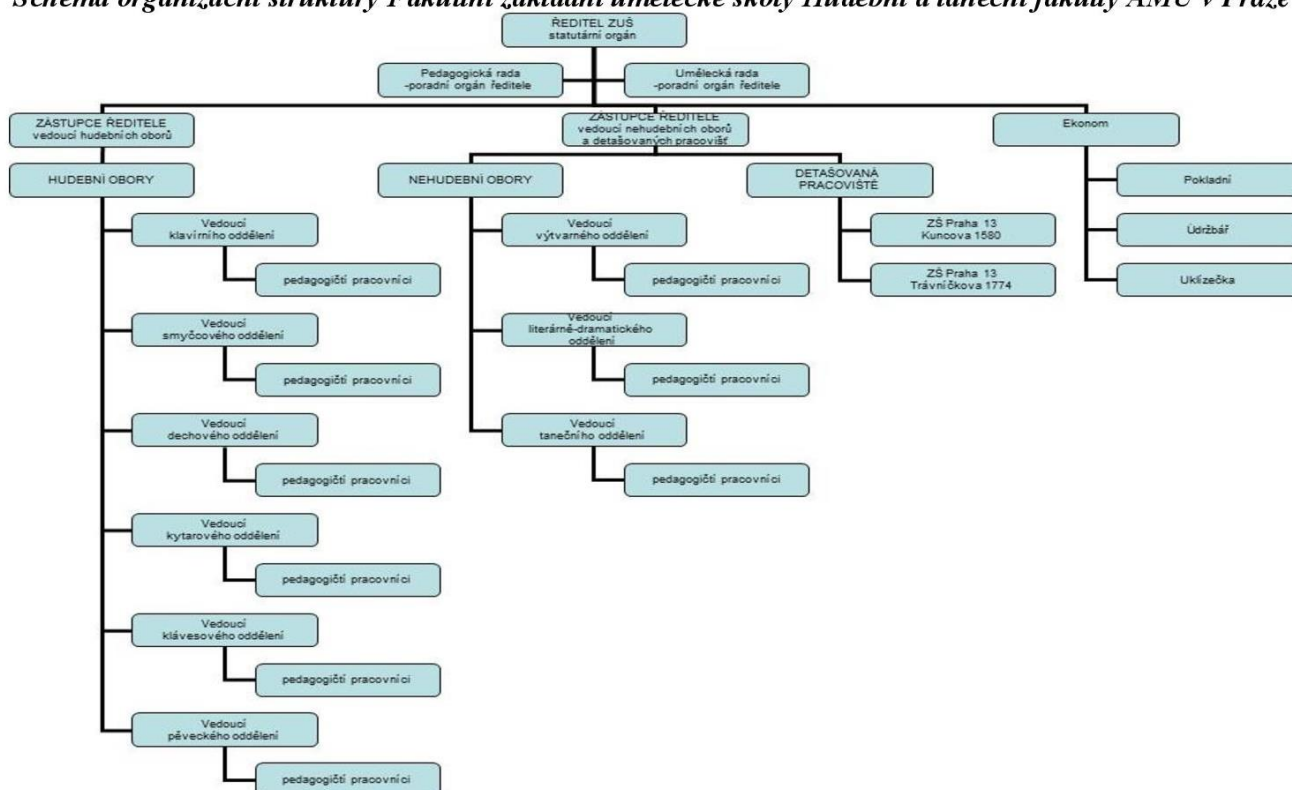
SEZNAM PŘÍLOH

1. PŘÍLOHA: STRUKTURA ZUŠ
2. PŘÍLOHA: SEZNAM ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ S PODOBNOU PROBLEMATIKOU
3. PŘÍLOHA: UKÁZKOVÝ ROZHOVOR S "A"

1. PŘÍLOHA: STRUKTURA ZUŠ

Příklad organizační struktury v Základní umělecké škole, propůjčený z webových stránek Fakultní základní umělecké školy hudební a taneční fakulty AMU v Praze také dostupné z: http://www.zuspraha5.cz/images/pavouk_org_str.jpg

Schéma organizační struktury Fakultní základní umělecké školy Hudební a taneční fakulty AMU v Praze

2. PŘÍLOHA: SEZNAM ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ S PODOBNOU PROBLEMATIKOU

Bakalářské práce s podobným zaměřením:

VAJDÍKOVÁ, Barbora. Základní umělecké školy a jejich místo ve volnočasových aktivitách a životním stylu dětí [online]. Olomouc, 2019 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7bs8kj/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PaedDr. Mgr. Marie Chrásková, Ph.D

PŘIKRYL, Mojmír. Základní umělecká škola a volný čas dítěte [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/zidarq/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.

ČEŠKOVÁ, Michaela. Motivace žáků na základní umělecké škole [online]. Zlín, 2012 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hphnrg/>. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.

VLACH, Josef. Kompetence učitele základní umělecké školy [online]. Olomouc, 2013 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/zhfhwk/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Michaela Prášilová, Ph.D.

KREJSA, Lukáš. Základní umělecké školství a jeho místo v regionu [online]. Olomouc, 2014 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/mlg1ab/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D.

ŽALKOVSKÝ, Jiří. Motivace a odměňování učitelů a žáků základních uměleckých škol [online]. Zlín, 2006 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/tlg0xn/>. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní institut. Vedoucí práce PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Diplomové práce s podobným zaměřením:

BAZGIER, Ondřej. Problematika kapacit ZUŠ [online]. Brno, 2018 [cit. 2021-06-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/5aoumt/>. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Hudební fakulta. Vedoucí práce doc. Ing. MgA. Lucie Šilerová, Ph.D.

TYRNEROVÁ, Petra. ZUŠ Petra Ebena Žamberk [online]. Brno, 2017 [cit. 2021-06-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/b6b6hz/>. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Hudební fakulta. Vedoucí práce prof. MgA. Jindřich Petráš.

STORZEROVÁ, Eliška. *Specifičnost pedagogického procesu ve výuce na ZUŠ (se zaměřením na učitele zpěvu)* [online]. Plzeň, 2015 [cit. 2021-06-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/rlezf0/>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Mgr. Pavla Sovová, Ph.D.

MECH, František. Školní vzdělávací program ZUŠ [online]. Olomouc, 2011 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8e0zs3/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Michaela Prášilová, Ph.D.

KOLLÁROVÁ, Kateřina. Základní umělecké školství v proměnách desetiletí [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/wq18gn/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Ladislav Pulchert

3. PŘÍLOHA: UKÁZKOVÝ ROZHOVOR S "A"

Jméno: „A“

Věk: 24

Vyučovaný předmět: Tanec

Úvazek/ počet vyučovaných dětí: 56

Začátek rozhovoru: Představit kdo jsem, svou práci – co zkoumám a proč. Seznámit informanta s tím, jak naložím se záznamy z rozhovoru. Ochrana osobních údajů – zachování anonymity informanta. Prosbu o upřímnost v rozhovoru.

HVO: Jaké je působení pedagoga v ZUŠ?

VO1: Jaké je vzdělání pedagogů v ZUŠ v praxi?

- Jak dlouho už působíte v ZUŠ? 4 roky
- Kde všude jste působila? 2 roky v jedné ZUŠ a 2 roky jsem teď ve druhé.
- Jaké je vaše vzdělání vztahující se k působení v ZUŠ? Absolvovala jsem 2 cykly tanečního oboru v ZUŠ, taky jsem byla na různých akreditovaných kurzech od MŠMT.
- Máte i pedagogické vzdělání? Nyní studuji dálkově na pedagogické fakultě v Olomouci.
- Absolvujete odborná školení? Jak často? Jsou spíše pedagogicky nebo umělecky zaměřená? Ano, zhruba 1x ročně, ale mohu i vícrát když chci. Jsou spíše umělecky zaměřená.

VO2: Jakým způsobem se připravuje pedagog na výuku?

- Kde čerpáte inspiraci do hodin? Je toho dost, z praxe od kolegyně a jiných učitelek, z facebookových stránek, z instagramových účtů tanečních skupin, z různých uměleckých podnětů - pustím si hudbu a přemýšlím co by se k ní hodilo, taky čerpám inspiraci z přírody.
- Jakým způsobem se připravujete na hodiny? Připravuji se v nepřímé pedagogické době. Udělám si zápis z předchozích hodin a potom si učím téma hodiny v každé učební skupině podle ŠVP, a co s dětmi chci v hodině dělat- návaznost na minulé hodiny.

VO3: Jak probíhá výuka?

- Jaké používáte ve výuce materiální didaktické prostředky? Různé pomůcky k tanci – míče, míčky, plyšáky, stuhy, gumy, kostýmy, šátky. Plus nám chodí hrát paní korepetice = doprovod živé hudby.
- Jaké při výuce používáte výukové metody/formy práce? Záleží na věku dítěte, skupince, zkušeností dětí a mých se skupinou, nálada v hodině – podle toho volím: skupinové práce, individuálně, frontálně- repetitivně opakují co dělám, nebo něco vysvětluji, nejčastěji učení nápodobou – něco předvedu potom to chci od nich, ukazují, popisují, zkouší si to – kontrolují se ve dvojicích nebo skupinkách a poté to předvádí před třídou.
- Jaké formy výuky používáte v hodinách? Frontální, individuální výuka- práce na sólech, práce ve skupinkách, workshopy pro děti jednou až třikrát do roka v sobotu, generálka před vystoupením- všechny tři učitelky dohromady plánují děkovačku po vystoupení.

VO4: Jak vypadá harmonogram hodin při výuce?

- Máte se žáky nějaké rituály? Určitě uvítání a zpřítomnění
- Jak vypadá vaše běžná hodina? Má nějaké části? Uvítání, zpřítomnění, zjištění situace, co jsme dělali minule děti?, rozcvičení, protažení, pokračování- podle předmětu, zopakování choreografií a přidání něčeho nového, nakonec relaxace – jen když zbyde čas.

VO5: Jakým způsobem pedagogové hodnotí žáky?

- Hodnotíte žáky spíše slovně nebo známkou? V hodinách slovně na vysvědčení známkou,
- Na základě čeho, je hodnotíte? Je to subjektivní, pozoruji děti v průběhu roku a na základě toho, jak se snaží, jak jsou motivované, jak se zlepšili jim dávám známku,

VO6: Jaké jsou povinnosti pedagoga v ZUŠ jako zaměstnance?

- K čemu vás zavazuje školní řád a legislativa? Dodržovat je, chránit dítě, chránit informace o dítěti, neporušovat zákon ohledně práv dětí, naplňovat RVP,

- Jaké jsou vaše povinnosti jako zaměstnanec? zúčastňovat se porad, plánovat s kolegy vystoupení, účastnit se uměleckých soutěží a přehlídek, a spoustu dalšího...
- Dohlíží na vás při práci někdo? Děti, korepetitor, Bůh
- Jak hodnotíte spolupráci s ostatními zaměstnanci v ZUŠ? Bezproblémová, vstřícná, častá, korepetice, společná vystoupení – společně plánujeme program

VO7: Jaký je pedagogův pohled na vzdělávání dětí v ZUŠ?

- Myslíte, že doházení do ZUŠ ovlivňuje způsob trávení volného času dětí? Popřípadě jak? Rozhodně ano, komunikace s vrstevníky, bezpečný prostor pro trávení volného času, podnětné prostředí, vedení k sebe disciplíně, sportovní vyžití, doprovázení dětí
- Co vás na vaší práci nejvíce baví? Tvoření, rychlá a přirozená zpětná vazba od dětí, příjemný kolektiv v ZUŠ, poměrná svoboda v práci,
- Shrňte, co si myslíte, že je na vaší práci pro žáky nejpřínosnější. Nejspíš moje osobnost jako osobnost učitele, která s žáky naváže důvěru a vede je partnerským způsobem cestou umění
- Co je podle vás prioritou ve vzdělávání v ZUŠ? Na co kladete největší důraz? Výkon, láska k umění nebo vhodná náplň volného času dětí? Kladu největší důraz na rozvoj jedince, na základě jejich možností a schopností a dobrou dynamiku a vztahy ve skupině.

VO8: Jaký je podle pedagoga pohled veřejnosti na povolání pedagoga v ZUŠ?

- Jak moc si myslíte, že jsou lidé obeznámeni s vaší profesí? Moc ne, berou nás jen jako další kroužek.
- Co byste chtěli, aby ostatní věděli o vaší profesi, ale neví? Dobrá otázka, nejspíš to, že tanec není jen pro holky, ale je vhodný i pro kluky. Že nejsme kroužek, ale spíše školské zařízení, které podléhá legislativě. A že náplní mojí práce není jen si tancovat a hrát s dětmi, ale je to práce jako každá jiná.

VO9: Jak se lišilo působení pedagogů v ZUŠ po dobu epidemie onemocnění Covid-19

- Jak probíhalo vyučování v době Covidu? Co jste museli přizpůsobit? Samotná příprava byla mnohem náročnější než obvykle, pro každou věkovou skupinu jsem volila jinou formu práce. Pro nejmenší děti jsem vytvářela úkoly na papíře – plán výuky s hodinou (tak aby to co nejméně zatěžovalo rodiče), starší děti dostávali výuková videa, vzhledem k prostorovým možnostem mi nepřišlo vhodné ani možné pořádat s dětmi online výuku.
- Co pro vás bylo v době karanténních opatření největší výzvou? Předělat svůj způsob práce, i způsob komunikace na úplně jiný vzhledem k okolnostem.
- Volili jste v době karanténních opatření jiné metody práce než obvykle? Jaké? Dělal jsem pro malé děti papírovou knížečku- podle které plnily děti úkoly (viz. Příloha).
- Zajistil vám zaměstnavatel pomůcky pro výkon vašeho povolání při online výuce? Nezajistil.
- Byla pro vás zkušenost s vyučováním v době Covidu i nějakým způsobem přínosná? V něčem to byla výzva, ale alespoň si více cením „normálního“ kontaktu s dětmi a vím, že nejlepší a funkční verze vyučování s dětmi je taková, která je běžně nastavená.

Závěrem: Zeptat se, zdali nemá nějaké otázky. Poděkování informantovi – zdůraznění, že si vážím jeho ochoty a času. Rozloučení.

NÁZEV:

Působení Pedagoga v Základní umělecké škole

AUTOR:

Eliška Matyášová

KATEDRA:

Ústav pedagogiky a sociálních studií

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Jitka Plischke Ph.D.

ABSTRAKT:

Hlavním cílem výzkumu je analyzovat a komplexně popsat působení pedagoga v základní umělecké škole. Dílčí cíle poté zní: Zjistit jaké je vzdělání pedagogů působících v praxi ZUŠ, zjistit jak probíhá příprava a realizace výuky v ZUŠ, analyzovat průběh výuky a porovnat jej u jednotlivých pedagogů, formulovat hlavní motivy jednotlivých pedagogů při vzdělávání dětí a analyzovat je, porovnat harmonogramy v hodinách jednotlivých pedagogů, analyzovat způsoby hodnocení dětí, objasnit povinnosti plynoucí z profese pedagoga v ZUŠ, popsat názor pedagogů na pohled veřejnosti na jejich povolání a zjistit specifika výuky v době karanténních opatření během onemocnění Covid-19. Výzkum byl kvalitativní. Probíhal polostrukturovanými rozhovory u 8 informantů. Rozhovory byli poté rozklíčováni, otevřeným kódováním.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Základní umělecká škola, působení pedagoga, ZUŠ, Pedagog v Základní umělecké škole, Covid

TITLE:

Work of teacher in a music and art school

AUTHOR:

Eliška Matyášová

DEPARTMENT:

Ústav pedagogiky a sociálních studií

SUPERVISOR:

PhDr. Jitka Plischke Ph.D.

ABSTRACT:

Main goal of the work was analyze and comprehensively describe work of teacher in music and art school. Partial goals of the work are: Find out what is the education of teachers in ZUŠ in practice, find out how the preparation and implementation of teaching in ZUŠ is like, analyze the course of teaching and compare in with individual teachers, formulate the main motives of individual teachers in educating children, and analyze them, compare schedules in individual classes, analyze ways of evaluating children, clarify the obligations arising from the profession of teacher in art and music school, describe the opinion of teachers on the public's view of their profession and find out the specifics of teaching during quarantine. The research was qualitative. He conducted semi-structured interviews with 8 informants. The interviews were then deciphered, by open coding.

KEYWORDS:

Teacher, Art and music school, Covid,